

R.4

A

Scriver

Abilitads da basa

1. Las scholaras ed ils scholars san scriver a maun a moda legibla e currenta e nizzegiar la tastatura. Els sviluppeschan in fluss da scriver sufficient per avair avunda capaciad per ils process da scriver elevads. Els san activar ed engrondir lur stgazi da plets productiv e models da frsas per formular e scriver a moda fluenta.

renviaments

R.4.A.1

Las scholaras ed ils scholars ...

1	a	» sviluppan la motorica fina tras differentas activitads.	
	b	» san lavurar en ina posiziun da corp adattada per disegnar e scriver.	
	c	» san exequir ils moviments da basa da la scrittira en tuttas direcziuns (p. ex. furmas e successiuns da bustabs). » san identifitgar singuls suns e singulas cumbinaziuns da suns, als attribuir a bustabs e scriver singuls plets tenor lur suns.	
	d	» san scriver l'entir alfabet d'ina scrittira betg liada ed era las cifras a moda currenta. » san identifitgar tut ils suns e tut las cumbinaziuns da suns ed als attribuir tenor ils suns (e betg exnum tenor reglas ortograficas) a bustabs. » san duvrar plets e formulaziuns en situaziuns da scriver dal mintgadi a moda adattada e san activar lur stgazi da plets productiv (p. ex. curta brev, formulaziun en brev).	
2	e	» san concepir lur texts cun differentes utensils da scriver (p. ex. rispli, culli, tastatura dal computer). » san duvrar ils elements da basa d'in program d'elavuraziun da texts.	
	f	» san scriver las successiuns da bustabs en ina scrittira liada parzialmain.	
	g	» san integrar elements persunals en lur scrittira. » san scriver cun differentes utensils da scriver a moda legibla cun in tempo adattà per formular, respectivamain san disponer dalla motorica fina necessaria. » san duvrar plets, formulaziuns e models da frasa a moda adattada en differentas situaziuns da scriver ed activar lur stgazi da plets productiv (p. ex. far notizias, mindmap, scriver in rapport u in raquint).	
3	h	» san scriver a moda legibla e currenta en ina scrittira persunala. » san scriver (a maun) a moda fluenta per avair avunda capaciad per ils proxims process da scriver (formular, sviluppar il fil cotschen).	
	i	» san scriver a moda automatica (a maun e cun tastatura) per avair avunda capaciad per ils process da scriver (p. ex. chattar ideas, planisar, formular, surlavurar). » san activar il stgazi da plets correspondent per estructurar frsas e text a moda adequata.	

R.4

B

Scriver

Products scrits

1. **Las solaras ed ils scolars enconuschan differents musters da texts areguard structura, cuntegn, lingua e furma ed als san nizzegiar tenor lur finamira da scriver per scriver agens texts.**

renviaments

R.4.B.1

Las solaras ed ils scolars ...

1	a	» san s'occupar cun differents texts adattads a la vegliadetgna (p. ex. cudesch da maletgs, istorgia per preleger, brev, notizia, placat) per emprender d'enconuscher musters per l'agen scriver (p. ex. scrivlottim, glista).	
	b	» san scuvrir la scrittira sco purtadra da muntada e sco instrument per nudar patratgs e per effectuar insatge tar auters (p. ex. carta d'engraziament, glista da giavischs). » enconuschan simpels musters da text (p. ex. glista, titulaziun, carta cun il num, suttascripziun) ed als san nizzegiar per l'agen scriver.	
	c	» enconuschan il muster d'ina brev persunala cun titulaziun e furmla da finiziun per al savair nizzegiar per l'agen scriver. » enconuschan elements d'in muster per scriver storgias (p. ex. cumenzament e finiziun d'ina paraula) per als savair nizzegiar per l'agen scriver. » enconuschan differents musters per scriver simpels texts d'informaziun (p. ex. simpel placat d'emprender, instrucziun da gieù) per als savair nizzegiar per l'agen scriver. » enconuschan musters da differents texts curts (p. ex. indeschin, engiaviner, verset) per als savair nizzegiar per l'agen scriver.	
2	d	» enconuschan il muster d'in dialog per al savair nizzegiar per l'agen scriver.	
	e	» enconuschan musters da raquintar sco la perspectiva da raquintar, la midada da perspectiva per als savair nizzegiar per l'agen scriver (p. ex. raquint d'in eveniment or da la perspectiva da duas u pliras figuras, istorgia parallela). » enconuschan tratgs specifics areguard il cuntegn e la furma da sorts da texts documentars (p. ex. schurnal d'emprender, protocol) per als savair nizzegiar per l'agen scriver.	
	f	» enconuschan differents sorts da texts (p. ex. furmas da lirica, resumaziun, intervista, email, portfolio, placat, gasetta da paraid, folias da preschentaziun) per las savair nizzegiar per l'agen scriver.	OP
3	g	» enconuschan ils puncts impurtants d'ina annunzia per ina piazza e d'in curs da la vita per savair scriver atgnas annunzias.	OP
	h	» enconuschan differents musters da texts (p. ex. raquint, argumentaziun, curs da la vita, brev d'annunzia, rapport da gasetta, brev da fatschenta, contribuziun da blog, schurnal d'emprender, flyer, folias da preschentaziun) per als savair nizzegiar per l'agen scriver. » enconuschan musters da formulaziun ch'èn tipics per differents sorts da texts (p. ex. brev da fatschenta vs. email vs. brev privata) per als savair nizzegiar per l'agen scriver. » enconuschan tut las parts d'in dossier d'annunzia (curs da la vita, brev d'annunzia).	MI - Produenziun e preschentaziun MI - Produenziun e preschentaziun MI - Produenziun e preschentaziun

R.4

Scriver

C

Process da scriver: chattar ideas e planisar

1. Las scolaras ed ils scolars san co chattar avunda ideas da scriver e san co las integrar en in process da scriver a moda intenziunada.

renviaments

R.4.C.1

Las scolaras ed ils scolars ...

1

- a » san sviluppar or d'istorgias, cudeschs da maletgs, teaters da poppas ideas per atgnas istorgias e san sa barattar cun auters davart quellas.
» san descriver danunder ch'els survegnan infurmaziuns (p. ex. medias da print, televisiun, internet).

- b » san cun instrucziun applitgar differentas modas da proceder per chattar ideas (p. ex. concepir comunablamain in cluster, rait d'ideas, maletgs interns).
» san cun agid da medias disponiblas rimnar infurmaziuns tar in tema specific (p. ex. cudesch, revista, gieuv d'emprander, pagina d'internet) per ch'els sappian elavurar ils cuntegns per in text tematic correspondent.

DR.4.C.1.b

- c » san s'imaginar pertge ch'els scrivan e rapportar davart quai.
» mussan prontadad da sviluppar novas ideas durant il scriver.

DR.4.C.1.b

2

- d » san sviluppar sulet u en gruppa differentas ideas da scriver, las estructurar e planisar cun instrucziun lur process da scriver (p. ex. en in mind-map, glista da chavazzins).

DR.4.C.1.c

- e » san applitgar a moda independenta differentas metodos per chattar ideas da scriver en connex cun istorgias e poesias.
» san applitgar differentas tecnicas da retschertgar per elavurar ils cuntegns per in text da diever e per planisar il text.
» san eleger medias e las nizzegiar sco funtaunas d'infurmaziun per lur emprander (p. ex. lexicon, maschina da retschertga, telescola) per ch'els sappian elavurar ils cuntegns per in text da diever correspondent.

DR.4.C.1.d

- f » san mussar prontadad d'era adina puspè cumpletter texts pli lungs cun novas ideas e planisar il process da scriver, era sche problems sa mussan.
» san cun tge finamira ch'els scrivan e san descrivar da tge ch'els vulan scriver.

3

- g » san duvrar a moda independenta differentas strategias per chattar ideas e per planisar uschia che las strategias sustegnan ina l'autra.
» san integrar independentamain medias per l'agen process d'emprander per chattar ideas e planisar (p. ex. cudesch da diever, revista, tool, rait sociala).

- h » san planisar cun sustegn texts pli lungs e projects da scriver pli gronds.
» san planisar a moda cooperativa e scriver a differents adressats.
» san applitgar independentamain, a moda adattada a la situaziun ed areguard l'intenziun da scriver l'agen repertori da strategias per planisar lur texts.

R.4

Scriver

D

Process da scriver: formular

1. Las scolaras ed ils scolars san metter lur ideas e lur patratgs en ina successiun chapibla e logica. Els san vegnir en in fluss da scriver e formular adequatamain a lur intenziun.

renviaments

R.4.D.1

Las scolaras ed ils scolars ...

1				
a	» san schlargiar lur stgazi da plets productiv cun nizzegiar per lur istorgias ils plets e las formulaziuns che stattan a disposiziun sco agid da formulaziun.			
b	» san s'approfondar en in'istorgia u en in tema e metter lur patratgs ed ideas parzialmain en ina successiun chapibla.			
c	» san metter lur patratgs ed ideas en ina successiun chapibla e chattar ils dretgs plets per als exprimer. La situaziun ed il process da scriver vegnan exequids per gronda part a moda independenta. » san adattar lur formulaziuns per gronda part a l'intenziun da scriver (p. ex. sa drizzar a l'adressat). » san formular emprims texts cun agid dal computer ed applitgar funcziuns da basa d'in program da computer (p. ex. avrir la datoteca, scriver, arcunar).	MI - Producciun e preschentaiziun DR.4.C.1.b		
2	d	» san rimnar plets e locuziuns en connex cun il tema ed als duvrar a moda adequata. » san sa metter en in stadi da scriver a moda fluenta (p. ex. scriver automaticamain, ir enturn e discurre per sazez, raquintar in a l'auter, scriver spontanamain e betg trasora curreger). » san metter lur patratgs ed ideas dal text en ina successiun chapibla e logica. » san nizzegiar funcziuns da basa da programs da computer (p. ex. spustar, copiar, stizzar) per concepì ed elavurar lur products (p. ex. text, tabella, preschentaiziun, maletg).	MI - Producciun e preschentaiziun DR.4.C.1.b	
3	e	» san nizzegiar plets disponibels sco agids da formulaziun ed uschia engrondir lur stgazi da plets productiv. » enconuschan modas da proceder adattadas per surmuntar bloccadas (p. ex. sa muventar, baiver insatge, scrivlottar, discurre cun insatge). » san metter lur patratgs ed ideas dal text en ina successiun chapibla e logica cun l'effect giavischà.		
	f	» san gia durant sbozzar plazzar a moda intenziunada meds che structureschan ils texts (p. ex. titels, alineas) e meds che collian texts (p. ex. pronoms, particlas) per ch'ins possa leger ils texts pli tgunsch. » san gia durant sbozzar in text pli lung applitgar singuls meds da manar il lectur (p. ex. transiziun, sottitel, ripresa). » san duvrar models da documents per estructurar e concepì texts.		

R.4

Scriver

E

Process da scriver: surlavurar il cuntegn

1. Las scolaras ed ils scolars san surlavurar tematicamain lur text areguard la finamira da scriver e las directives.

renviaments

R.4.E.1

Las scolaras ed ils scolars ...

1			
	a	» san discutir singulas malsegirtads da cuntegn, sche la persuna d'instrucziun fa attent a las passaschas correspundentas.	
2	b	» san vegnir cunscients en furmas d'emprender cooperativas da singuls aspects positivs ed irregularitads da l'agen text (p. ex. conferenzas da scriver, resun).	
	c	» san per part sa metter en la posiziun dal lectur (p. ex. cun dumondas directives, muster da pensar).	
	d	» san surlavurar singuls puncts ch'èn gia vegnids discutads ordavant en lur texts davant il monitor u sin palpiri en situaziuns cooperativas cun agid da criteris. » vesan cun agid da criteris aspects positivs sco era irregularitads areguard lur finamira da scriver e san chattar alternativas (p. ex. plects, formulaziuns, structura, successiun).	DR.4.C.1.d
3	e	» san durant la discussiun da lur texts era sa metter en la posiziun dal lectur e sche necessari integrar meds supplementars per structurar il text (p. ex. titel, alineas, enumeraziun).	
	f	» vegnan cunscients en situaziuns cooperativas (p. ex. en conferenzas da scriver davant il monitor u sin palpiri) dad aspects positivs ed irregularitads areguard lur finamira da scriver e lur directives e san cun meds auxiliars chattar alternativas (p. ex. plectari u internet). » san applitgar independentamain singuls da quests process da lavur, sch'els procedan pass per pass. » san adattar tenor il cuntegn documents d'annunzia cun sustegn (p. ex. persuna d'instrucziun, singulas parts dal text) a la situaziun d'annunzia.	OP MI - Producciun e preschentaziun
	g	» san applitgar e reflectar a moda independenta singuls da quels process da surlavurar sin palpiri u al computer per chattar pussaivladads co surlavurar il cuntegn. » san en process da surlavurar applitgar a moda intenziunada meds per manar il lectur per ch'ins possia leger il text pli tgunsch (p. ex. transiziun, ripresa).	MI - Producciun e preschentaziun MI - Producciun e preschentaziun

R.4

Scriver

F

Process da scriver: surlavurar la furma

1. Las scholaras ed ils scholars san surlavurar lur text areguard ortografia e grammatica.		renviaments
R.4.F.1	Las scholaras ed ils scholars ...	
1		
	a » san cun instrucziun resguardar tar la surlavuraziun formala emprimas reglas: scriver tenor suns, cunfins da pleds, scriver grond il cumenzament da la frasa, punct a la fin da la frasa.	
2	b » san en situaziuns cooperativas surlavurar lur texts formalmain, sch'il sbagl è nudà. Els san resguardar las suandantas reglas en cas tipics: p. ex. segn d'interpuncziun a la fin d'ina frasa, scriver grond ils nums da persunas e lieus.	
	c » san curreger punctualmain al computer scripziuns faussas cun ils meds electronics disponibels en u per rumantsch. » san resguardar las suandantas reglas durant surlavurar comunablamain: p. ex. ch/tg, sch/s, c/z, consonanza dubla.	
	d » mussan prontadad da rediger lur texts e d'eliminar sbagls e sviluppan quattras in sensori per sbagls. » san constatar en situaziuns cooperativas (p. ex. en discussiun vicendaivla dals texts) la gronda part da las incorrectadads en pleds e frsas e san las surlavurar formalmain, sch'els procedan pass per pass. Els resguardan las suandantas reglas: p. ex. segns d'interpuncziun en il discurs direct. » san consultar en cas da dubi il vocabulari ed auters meds d'agid.	DR.4.C.1.d
3	e » san analisar simpels problems ortografics ed eleger ina strategia da soluziuns adattada (p. ex. tschertgar il tschep, analogias, activar savida da reglas, guardar suenter). » san applitgar era pussaivladads dal computer per curreger scripziuns faussas. » san comunablamain chattar irregularitads en pleds e frsas e surlavurar lur texts formalmain. Els resguardan las suandantas reglas: p. ex. la scripziun da pajais/pievels/linguas, accents, separaziun da silbas, furmaziun da pleds sco adjectivs che fineschan sin -aivel miaivel), -ar (regular) u -iv (pensiv).	MI - Producciun e preschentaziun DR.4.C.1.d LE2GR.4.B.1.b
	f » san surlavurar texts formalmain. Els resguardan il suandant: la scripziun da nomens cumponids, excepziuns tar reglas enconuschentas, scripziun da pleds che tutgan tar las medemas famiglias da pleds (terra - terrester - terrada). » san metter en dumonda scripziuns da pleds e verifitgar lur scripziun cun agid dal vocabulari u cun dumandar suenter. » san producir senza sbagls in dossier d'annunzia, sch'els survegnan sustegn (p. ex. persuna d'instrucziun) entras surlavurar pliras giadas.	MI - Producciun e preschentaziun OP LE2GR.4.B.1.d
	g » san independentamain surlavurar lur texts formalmain (a maun u al computer).	MI - Producciun e preschentaziun

R.4 Sriver

G Reflexiun davart il cumportament da sriver

1. Las scolaras ed ils scolars san reflectar davart lur process e lur products da sriver e san valitar lur qualidad.		renviaments
R.4.G.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
1		
	a » san discutir cun agid da dumondas directivas lur texts (p. ex. mussar singuls plets, frastas u parts ch'als plaschan spezialmain).	
2	b » san cun instrucziun discutir lur metodos e modas da proceder per rimnar ideas, per planisar e sboszar.	LE2GR.4.B.1.a
	c » san cun agid da criteris discurren davart qualitäts dal text, per sviluppar in sentiment per passaschas ch'èn gartegiadas (p. ex. singuls plets u frastas ch'als plaschan spezialmain bain u che n'als plaschan betg). » san chattar passaschas problematicas dal text e chattar formulaziuns alternativas.	
	d » san en situaziuns cooperativas prender distanza da l'agen text per al savair valitar cun agid da criteris (p. ex. en ina conferenza da sriver). » san describer tge effect ch'els vulan cuntanscher cun lur text (p. ex. tensiun, surpraisa, estetica, provocaziun) e sa barattar, sche quai è gartegià.	
	e » han la perseveranza necessaria da reflectar davart lur texts e lur sriver. » san en in discours communabel reflectar pertge ch'els scrivan e metter en connex cun lur incarica da sriver per diriger l'agen process da sriver. » san reflectar davart pussaivladads e cunfins d'in program da correctura e vesan difficultads pussaivlas (p. ex. sriver grond e pitschen; acceptar scripziuns e las integrar en il vocabulari).	
3	f » san discutir en situaziuns cooperativas cun agid da criteris davart singulas qualitäts da lur text, san las valitar e reflectar davart alternativas pussaivlas. » san identifitgar passaschas da text ch'èn gartegiadas e che han in effect, san las describer e numnar consequenzas per lur sriver. » san reflectar l'atgna situaziun da sriver e lur proceder e san al cumparegliar cun modas da proceder d'auters.	
	g » san en il barat davart lur texts reflectar ed engrondir lur repertori da strategias da sriver. » san valitar cun agid da criteris a moda differenziada sulets u en il discours l'effect communicativ ed estetic e las qualitäts da lur texts.	LE2GR.4.B.1.c